

Motion till riksdagen 2019/20:60

av **Lotta Finstorp m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inför nästa period av sändningstillstånd med start 2026 bör tillsättas en ny statlig public service-utredning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa saklighet och opartiskhet i public service och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i sändningstillståndet ställa krav på att nya permanenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse inom ramen för både den kärnverksamhet och den kompletterande verksamhet som programföretagen vill lansera ska anmälas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska återkomma med förslag till ny ordning när det gäller förhandsprövningsprocessen med innebörden att den ska utföras av en oberoende funktion i stället för att beslutas av regeringen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten för public service-företagen att bedriva försöksverksamhet ska begränsas till högst sex månader och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avslå regeringens förslag att låta programföretagen tillgodoräkna sig en viss andel av verksamheten på internet vid uppfyllandet av public service-uppdraget till dess en grundlagsändring är genomförd.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de medel som frigjordes när Radiotjänst i Kiruna AB lades ned bör användas för att sänka avgiften för avgiftsbetalarna och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i kommande sändningstillstånd kraftigt begränsa möjligheterna till sponsring för SVT och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att tillgångarna på public service-kontot balanseras årligen samt justeras automatiskt och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Moderaterna grundar all sin politik i tron på, och försvaret av, det öppna samhället. Det är ett samhälle som inte i första hand styrs av offentliga regleringar och insatser, utan växer och utvecklas underifrån, genom människors fria val, fri företagsamhet, frivilliga gemenskaper och fri åsiktsbildning.

Yttrandefriheten, pressfriheten och den fria åsiktsbildningen är en avgörande del av vår demokrati. Dessa grundlagsskyddade rättigheter skapar förutsättningar för en mångfald i åsiktsutbytet som ger legitimitet till samt fördjupar och stärker de demokratiska processerna.

Med genombrottet för digital teknik har kostnaderna för medieproduktion minskat dramatiskt och utbudet ökat avsevärt. Det handlar i stor utsträckning om underhållning, drama och sport, men också om samhällsjournalistik och kultur. Tv och radio är olika medier, och deras särart har snarast förstärkts genom denna utveckling. Den ekonomiska grunden för dagstidningarna fortsätter att med mycket stor kraft eroderas. Samtidigt påverkas utvecklingen fortfarande i hög grad av ägarkoncentration på den privata mediemarknaden, offentligt presstöd och en omfattande statligt finansierad mediesektor. Att värna mångfalden är en viktig moderat utgångspunkt för diskussion och reformarbete på mediepolitikens område.

Högkvalitativ public service har en mycket viktig roll att fylla även i framtiden. Den allra innersta kärnan handlar om att kunna nå hela befolkningen med information – public service är en viktig del av vår försvarsmässiga och civila beredskap. Vidare utgör högkvalitativ public service ett slags demokratisk infrastruktur, ett offentligt rum, som tillhandahåller information och diskussion till alla medborgare. Kommersiella medieaktörer, privata poddar, sociala medier osv. kan komplettera, men inte ersätta, public service i detta avseende.

Moderaterna har länge förordat en övergång från den gamla licensmodellen ("apparatskatten") till en skattefinansiering av public service. Det är rätt och rimligt med en sådan finansiering. Däremot är det en berättigad kritik att skiftet till en ny finansieringsmodell, som initialt garanterar en verksamhet i de tre public service-bolagen på dagens nivå under sex år, borde ha föregåtts av en ordentlig utredning och omprövning av public service-bolagens uppdrag samt en tydligare och skärpt reglering av granskning och eventuella sanktioner vid brott mot reglerna om opartiskhet och saktlighet.

Den längre sikten – en ny utredning med sikte på förändrat uppdrag m.m.

Senast till 2026, då en ny sändningstillståndsperiod inleds, behöver en ny reformerad public service-politik vara på plats. En ny statlig public service-utredning bör tillsättas, helst redan under denna mandatperiod, med detta syfte. Moderaterna kommer att återkomma med våra ingångsvärden inför en sådan utredning, men vi kan redan nu konstatera att reformer krävs på åtminstone följande fyra områden:

- *Uppdraget*: Public services uppdrag bör gå i riktning mot att bli ”smalare och vassare”. Det är viktigt att säkerställa att public service i framtiden kan leverera en högkvalitativ, mångsidig och opartisk nyhets- och samhällsjournalistik. Det är särskilt viktigt att detta säkerställs i hela landet. Kultur och egenproduktion på svenska ingår rimligen också i kärnuppdraget samt andra angelägna samhällsområden där kommersiella medier inte kommer att verka. Bredare produktion, som underhållning och större sportevenemang, kan som regel levereras av kommersiella aktörer. Det kan dock finnas skäl att vissa sådana produktioner alltjämt levereras av public service.
- *Opartiskhet och saklighet*: Public service har generellt ett högt förtroende hos allmänheten, men det har minskat över tid. Hur frågor om opartiskhet och saklighet hanteras av public service är avgörande för dess legitimitet och förtroende i framtiden. Tydligare former för en medieetisk granskning av program som sänds i public service bör läggas fast, och sanktionerna vid överträdelser av reglerna om opartiskhet och saklighet bör ses över.
- *Finansiering*: Utgångspunkten bör vara att kärnuppdraget även i framtiden ska finansieras av skattemedel. Totalt sett bör public service på sikt dock anslås avsevärt mindre skattemedel. Detta som en följd av ett mer renodlat uppdrag. Samtidigt är troligen vissa av kärnuppdragen i dag underfinansierade. Hur en framtida finansiering av public service ska utformas är en central reformfråga.
- *Styrning och uppföljning av den icke-publicistiska verksamheten*: Programbolagens inriktning, hushållning med resurser, kvalitetsarbete och transparens är av allmänt intresse och bör, som i alla andra verksamheter som finansieras med skattemedel, följas noga och ska vara respektive styrelses ansvar. Även riksdagen måste kunna utvärdera den icke-publicistiska verksamheten, inte minst genom sina egna institutioner som t.ex. Riksrevisionen. Det är en kritisk fråga hur hela denna ordning för styrning och uppföljning ska utformas framåt samtidigt som det publicistiska oberoendet värnas.

Den kortare sikten – kommande tillståndsperiod

I denna följdmotion med anledning av regeringens proposition 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025 berörs förutsättningarna för public service-bolagens verksamhet för den tillståndsperiod som startar den 1 januari 2020.

I december 2016 beslutade regeringen om utredningsdirektiv för en parlamentarisk kommitté att föreslå ett långsiktigt, hållbart och solidariskt finansieringssystem för radio och tv i allmänhetens tjänst. Först ett halvår senare, i juni 2017, fattade regeringen beslut om tilläggsdirektiv där kommittén även fick i uppdrag att föreslå hur en ändamålsenlig reglering bör utformas i ett nytt medielandskap. Slutbetänkandet överlämnades till regeringen i juni 2018.

Riksdagen tog beslut om en ny finansieringsmodell för public service i november 2018. Riksdagen har nu att ta ställning till regeringens proposition om dess villkor och riktlinjer. Moderaterna fullföljer den linje partiet gett uttryck för i bakomliggande utredningar och redogör härmed för de delar av regeringens proposition där vi, inför den nu stundande tillståndspanoroden, är av en annan uppfattning.

Reglering av public service

Granskningsnämnden för radio och tv finns för att pröva om innehållet i radio- och tv-program följer de regler som finns för sändningarna. Enligt sändningstillståndet ska sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i ljudradio och i tv. Vem som helst kan anmäla ett program för granskning, till skillnad från t.ex. Pressens Opinionsnämnd där endast den som anser sig själv utsatt för publicitetsskada kan anmäla.

Utan att värdera enskilda ärenden som behandlats kan man konstatera att kravet på opartiskhet och saklighet har väckt stor debatt – en debatt som förtjänar att tas på allvar, inte minst utifrån programföretagens legitimitet hos allmänheten.

Granskningsnämndens verksamhet måste alltid präglas av offentlighet och tydlighet. Det innebär bl.a. att högre krav bör ställas på att de beslut som granskningsnämnden fattar alltid ska vara motiverade. Moderaterna menar att det inte sällan brister i dag vad gäller avslagsbesluten. Det finns starka skäl för att granskningsnämnden får ett tydligare utredningsansvar än den har i dag. Det skulle skapa bättre förutsättningar för beslut som vilar på korrekta fakta och relevanta omständigheter jämfört med ett system som bygger på att den anmälade partens uppgifter sätter ramen för granskningsnämndens prövning.

Kravet på att ett fällande beslut ska offentliggöras bör förtydligas så att offentliggörandet alltid blir lika tydligt som den klandrande rapporteringen. Därutöver bör granskningsnämnden få fler sanktionsmöjligheter. Mot bakgrund av det som anförts ovan bör regeringen se över och utveckla granskningsnämndens uppdrag för att säkerställa att public service lever upp till kraven på saklighet och opartiskhet. I vår kultur- och mediepolitiska kommittémotion framställer vi ett yrkande om ett tillkännagivande till regeringen i linje med det anförda.

Vidare anser Moderaterna att den granskning som görs av medierna generellt och av public service i synnerhet måste bli tydligare samt mer tillgänglig och professionell. Mediebranschen har väckt ett förslag om ett frivilligt och självreglerande system. Med en allmänhetens medieombudsman och en medieetisk nämnd föreslås enskilda kunna anmäla publiceringar som de anser utsatt dem för publicitetsskada, t.ex. genom att de inte fått bemöta anklagelser eller påståenden eller utsatts för intrång i sitt privatliv.

Det är angeläget att ett nytt medieetiskt system kommer på plats så snart som möjligt och att det också omfattar programföretagen. Vi menar att regeringen bör slå fast att programföretagen ska underställas en medieetisk granskning och att det är upp till branschens parter att komma överens om hur ett sådant system ska utformas. Även i det här avseendet återfinns förslag i vår kultur- och mediepolitiska kommittémotion.

Förhandsprövning av nya tjänster

Regeringen föreslår att systemet med förhandsprövning ska behållas under kommande tillståndsperiod, men att vissa ändringar ska göras. Moderaterna anser att förhandsprövning av nya tjänster hos programföretagen är en viktig del ur konkurrenssynpunkt och i ett statsstödshänseende. Att ingen förhandsprövning har gjorts sedan instrumentet infördes är mycket otillfredsställande och en indikation på att systemet inte fungerar.

Att regeringen nu föreslår att andra än programföretagen får anmäla tjänster för prövning är något Moderaterna välkomnar, men att nu inskränka prövningen till att gälla enbart nya tjänster inom den kompletterande verksamheten är oacceptabelt. Regeringen bör i sändningstillståndet ställa krav på att nya permanenta programtjänster eller andra tjänster av större betydelse inom ramen för både kärnverksamheten och den kompletterande verksamhet som programföretagen vill lansera även fortsättningsvis ska anmälas.

Processen gällande förhandsprövning förtjänar också att nagelfaras. Enligt regeringens förslag ska systemet där regeringen själv förhandsprövar behållas, trots den befogade kritiken mot det principiellt problematiska att politiska bevekelsegrunder kan komma att ligga till grund för en sådan prövning. Regeringens argument att det just är regeringen själv som fortsatt ska besluta om godkännande av en tjänst som ska förhandsprövas eftersom det är regeringen som formulerar uppdraget till public service är inte hållbart.

Inom en rad olika samhällsfunktioner är det riksdagen som fattar beslut eller stiftar lag, regeringen som verkställer och någon annan – för rättssäkerhetens och oberoendets skull – som tolkar och prövar det stipulerade. Moderaterna vill att riksdagen tillkännager för regeringen att snarast återkomma med förslag till en ny ordning på detta område, så att förhandsprövningsprocessen sker hos en oberoende funktion i stället för att beslutas av regeringen.

Regeringen föreslår att möjligheten för public service-företagen att bedriva försöksverksamhet i högst tolv månader ska bestå, till skillnad mot den parlamentariska public service-kommittén, som föreslår att försöksverksamheten ska begränsas till högst sex månader. Vi moderater vidhåller public service-kommitténs ställningstagande om att försöksperioden ska begränsas till ett halvår, även det en tidsperiod som kan riskera marknadsstörningar.

Sex månader bör, precis som kommittén påpekar, räcka som en tillräckligt lång period för programföretagen att samla in kunskap om hur publiken tar emot en tjänst för att kunna avgöra om den bör bli bestående. Moderaterna anser att möjligheten för programföretagen till försöksverksamhet ska användas i mycket restriktiv omfattning.

Uppföljning och redovisning

En allt större del av människors mediekonsumtion sker genom digitala kanaler. Att public service också finns där är därför inte bara rimligt utan också nödvändigt. Likaså att bolagen kan tillgodoräkna sig verksamheten på de egna digitala plattformarna i förhållande till sina sändningstillstånd.

I dag råder enligt grundlag etableringsfrihet och censurförbud i tråd, vilket innebär att grundlagen förhindrar staten att ge programföretagen såväl tillstånd som att granska den verksamhet som sker online. Detta är – vad gäller public service – givetvis orimligt.

Public service-bolagens verksamhet måste kunna granskas och följas upp oavsett med vilken metod utsändningarna sker, men det kan inte bli verklighet förrän en grundlagsändring är gjord.

Moderaterna menar därför att det i dagsläget inte är rimligt att bifalla regeringens förslag om att låta programföretagen tillgodoräkna sig en viss andel av verksamheten på internet vid uppfyllandet av public service-uppdraget. Oavsett i vilken form public service-sändningar sker måste det finnas säkerhetsventiler och möjlighet till granskning, både för legitimitetens och för den enskildes skull.

Fram till dess att en eventuell grundlagsändring på detta område är genomförd menar Moderaterna att endast sådan verksamhet som kan ges tillstånd och som kan granskas ska kunna tillgodoräknas programföretagen vid uppfyllandet av public service-uppdraget.

Ekonomiska förutsättningar

Rikab-medlen bör återgå till avgiftsbetalarna

I regeringens förslag till medelstilldelning inbegrips de 166 mkr som frigjorts i och med att Radiotjänst i Kiruna AB (Rikab) har lagts ned (som en konsekvens av det nya finansieringssystemet). Detta är medel som avgiftsbetalarna tidigare avstått genom radio- och tv-avgiften för att Rikab ska kunna stå för uppbörd och kontroll.

När detta uppdrag nu upphört och Rikab lagts ned är det rimligt att dessa medel återgår till avgiftsbetalarna och därmed också bidrar till en sänkning av avgiften. Som en konsekvens av detta bör medelstilldelningen vara 166 mkr mindre än den nivå som regeringen föreslår för tillståndsperioden. Moderaterna menar att regeringen bör återkomma med ett förslag om hur dessa medel kan återgå till avgiftsbetalarna och därmed bidra till en sänkning av avgiften. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sponsrade program bör kraftigt begränsas

Regeringens bedömning är att inga förändringar bör göras i sändningstillstånden när det gäller Sveriges Radios och Sveriges Televisions möjligheter att sända sponsrade program. Den bedömningen delas inte av Moderaterna. En av public service grundförutsättningar är att man ska stå oberoende från såväl politisk som kommersiell påverkan. En grundprincip i sändningstillstånden är därför att bolagen inte får sända reklam och sådana sponsrade program där sponsorbidraget har tillfallit bolagen direkt.

Detta är en viktig princip för bolagens legitimitet och för att man ska kunna hävda sitt oberoende. Trots detta finns det i sändningstillstånden ett undantag för bolagen där det för SVT gäller att sponsring får förekomma vid högst 20 evenemang per år. Detta motiveras med att SVT ska kunna sända attraktiva sportevenemang som förutsätter sponsring. Att SVT får sända 20 sponsrade evenemang per år kan tyckas rimligt, men i realiteten innebär det betydligt mer.

Varje evenemang kan innehålla ett större antal enskilda sändningar. De senaste åren har SVT sänt sponsringsinslag vid ca 500–600 enskilda sändningar och vid varje sändning visas sponsring för ett flertal aktörer, ibland flera gånger under sändningen.

Detta är i grunden ett problem. Att man i en sändning täcker över varumärken på kläder och skyltar för att i nästa mata ut uttalade sponsringsinslag riskerar att skada bolagets trovärdighet och rimmar illa med kravet om kommersiellt oberoende.

Moderaterna menar att regeringen inför kommande tillståndsperiod bör se över förutsättningarna för sponsring till SVT, så att den kraftigt begränsas och endast sker i undantagsfall. Vi menar att detta är viktigt för att ytterligare stärka förtroendet för programföretagens oberoende. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Public service-kontot bör årligen balanseras

Public service-avgiften inte får finansiera annan verksamhet än radio- och tv-verksamhet i allmänhetens tjänst och verksamhet som är direkt anknuten till den. För Moderaterna är detta centralt, likaså att man i samband med sändningstillstånden också fastställer hur stor medelstilledningen till bolagen ska vara.

Under en lång tid har medelstilledningen årligen ökat med 2 procent, precis som nu också föreslås av regeringen för kommande tillståndsperiod. Den valda nivån ska skapa stabila ekonomiska förutsättningar samtidigt som ett tryck skapas på bolagen att effektivisera sin verksamhet. Avgiftsintäkterna kommer dock i framtiden med största sannolikhet att öka i en snabbare takt, dels till följd av årliga höjningar av inkomstbasbeloppet, dels eftersom antalet personer med beskattningsbar förvärvsinkomst ökar. Därför finns det en risk att det byggs upp ett överskott på public service-kontot givet att intäkterna överstiger den medelstilledning som anges i sändningstillståndet.

Moderaterna anser att det är rimligt med ett system som automatiskt balanserar tillgångarna på public service-kontot för att undvika att stora överskott byggs upp; det bör säkerställas att det ej byggs upp stora överskott även under de perioder där ett sändningstillstånd gäller.

För att komma till rätta med risken för att stora överskott byggs upp bör det regleras så att tillgångarna på public service-kontot årligen balanseras och att detta automatiskt medför en justering av public service-avgiften. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Lotta Finstorp (M)

Annicka Engblom (M)

Viktor Wärnick (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

John Weinerhall (M)